

Erfontwikkeling

Erf Esweg - Meidoornlaan

Veenhuizen

19.04.2021

Inleiding

Door de Riedstra en Hoving VOF is DAAD Architecten gevraagd om in Veenhuizen een nieuw erfontwerp te maken passend bij het dorpsbeeld en aangrenzend landschap. Het erfontwerp bevindt zich aan de Esweg / Meidoornlaan. Hier is een nieuw erfontwikkeling gewenst waarin woon- en zorgfuncties een samenhangend geheel vormen. De traditionele ruimtelijke indeling van een boerenerf zoals deze voorkomen in Veenhuizen wordt hierbij gevolgd.

Het betreft een oud erf dat rond 1850 is gesticht als H7V2 en de typische opstallen met middenhuisboerderij en bijgebouwen heeft gekregen rond 1900. Het erf heeft toen de naam “Nieuw Campingererf” gekregen. In 1976 zijn de boerderij en enkele bijgebouwen afgebroken. Op het erf resteren een dorsschuur en de overkapte mestvaalt.

Deze gebouwen zijn in slechte staat van onderhoud en wachten op herstel of sloop. Aan de rand van het erf staan nog enkele bomen die de vorm van het erf markeren. Bijzonder van dit erf is de vierkante vorm van 90 x 90 meter. De meeste andere erven waarop middenhuisboerderijen stonden hebben een rechthoekige vorm van 120 x 60m.

Het nieuwe erfontwerp is zoals gezegd vormgegeven volgens de vroegere indeling met centraal de typische middenhuisboerderij waarin woon- en zorgfuncties worden opgenomen. De huidige bijgebouwen, de vroegere dorsstal en mestvaalt worden herstelt en krijgen een nieuwe functie. In het geval dat uit een bouwkundige keuring blijkt dat de staat van de twee bijgebouwen onvoldoende toereikend is om herstelt te kunnen worden, zullen deze plaatsmaken voor nieuwbouw. Door het traditionele boerenerf als uitgangspunt te nemen ontstaat een passende erfontwikkeling die goede aansluiting vindt met het karakteristieke dorpsbeeld van Veenhuizen.

Dit boekwerk schetst de grotere context van de veenkolonie om daarna in te zoomen op het erf Esweg-Meidoornlaan. Het plan bestaat uit een masterplan voor het volledige zorgterf (fase II) en een uitwerking voor fase I, waarbij de hoofdboerderij met daarin een woning worden gerealiseerd.

Inhoud

Veenkolonie	4
Erf Esweg-Meidoornlaan	7
fase I	13
fase II	15

Contactpersoon:
Rob Hendriks
rob@daad.nl
Projectnummer:
16.049

DAAD Architecten B.V.
Paltz 21
9411 PM Beilen

+31 (0)593 582 450
info@daad.nl

www.daad.nl

DA AD

Kolonisten

Naast de eerste bewoners van de Gestichten van de Maatschappij van Weldadigheid (wezen, landlopers, bedelaars, etc. en hun bewakers) kwamen er vanaf de stichting van de kolonie in 1823 ook vrije kolonisten naar het gebied. Deze boerenfamilies woonden en werkten op boerderijen die nabij kruispunten van wijken en lanen op min of meer regelmatige afstanden van elkaar in het orthogonale landschapspatroon van Veenhuizen een plek hadden gekregen. Van de architectuur van de oorspronkelijke boerderijbouw is weinig bekend. Nadat de bedelaarsgestichten in 1875 waren overgegaan van de Maatschappij van Weldadigheid naar Justitie brak een periode aan waarin in Veenhuizen veel nieuwe gebouwen werden gebouwd. In deze bouw golf werden een aantal boerderijen vernieuwd en nieuwe erven aangelegd. De architect voor de nieuwbouw van vele justitie-gebouwen en ook voor de boerderijen uit deze periode was W.C. Metzelaar.

Metzelaar-architectuur

Vooraf in de periode na 1886, na de opvolging van justitieel bouwmeester J.F. Metzelaar door zijn zoon W.C. Metzelaar, kwam de vaart er in Veenhuizen goed in. W.C. Metzelaar leverde in dertig jaar tijd zo'n vierenzeventig bouwwerken in Veenhuizen af. Naast gestichtsgebouwen, werkplaatsen, een hotel, een school, sluisen, een ziekenhuis, kerken en vele andere voorzieningen voor het bijzondere dorp ontwierp hij de woningen voor het bewakend personeel en genoemde boerderijen. Zijn gebouwen waren doorgaans sober en doelmatig, passend bij hun functie. Waar hij bij gerechtsgebouwen elders in het land (gevangenissen, rechtbanken) soms nog bijzondere stijlelementen gebruikte om het representatieve karakter van de functie te onderstrepen en hij zich bij opvoedingsinstellingen en bijeenkomstgebouwen soms zelfs enkele frivole details veroorloofde, hanteerde hij in Veenhuizen een puur functionele ontwerpstyl. Een herkenbare, zakelijke familie van gebouwen. De weinige decoratieve toevoegingen aan de woningen, zoals bijvoorbeeld de luiken voor de vensters of een beschilderde toiletbril dienden om de rang van de bewoner in het justitiële apparaat te duiden. Ook in het ontwerp van de tuinen en de keuze van de bomen was de hiërarchie van het justitiële apparaat helder afleesbaar. Opvallend in het werk van Metzelaar in Veenhuizen is de typologische vernieuwing die hij heeft doorgevoerd. Voor haast elke functie die in Veenhuizen een plek moest krijgen ontwierp hij een uniek gebouw. Een van de meest sprekende voorbeelden hiervan is de Middenhuisboerderij.

Voorm. gezondheidsgebouw - Veenhuizen

Werkplaats - Veenhuizen

Esserheem - Veenhuizen

Levenslust - Veenhuizen

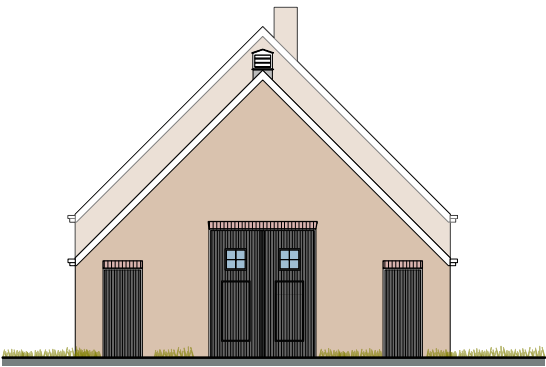
Uit 1884 stammend werkgesticht Norgerhaven, een rijksmonument, oorspronkelijk ontworpen door W.C. Metzelaar. In 2008 door DAAD Architecten getransformeerd tot Shared Service Center.

Middenhuisboerderij

Het betrof een eenvoudig, rechthoekig volume in metselwerk met een rood pannendak met aan weerszijden van het hogere woonhuis een schuur. De zeven (?) gebouwde boerderijen van dit type stonden allen centraal voor op het erf, parallel aan de weg, met in het linker schuurgedeelte de veestal, de kalverenstal, de karnruimte, de keuken en de woningentree en in het rechterdeel de dorsruimte en paardenstallen. Het centrale woonhuis bevatte (gedeeltelijk) een kelder (met vensters), een woonkamer en twee slaapkamers op de begane grond en een toegankelijke zolder. Met deze functionele en ruimtelijke opzet sloeg W.C. Metzelaar in Drenthe (en Nederland!) een nieuwe weg in de boerderijbouw in. Anders dan bij gangbare types, waarbij de woning aan de voorzijde in of tegen de schuur aan was gesitueerd, wordt de woning hier door twee schuren geflankeerd. Ook de positionering parallel aan de weg was een bijzondere in het Nederlandse boerderijenlandschap. De vorm en de positie van de gevelopeningen waren, zoals gebruikelijk bij boerderijenbouw tot die tijd, ook in de Middenhuisboerderij gekoppeld aan de achterliggende functie. Anders dan in bijvoorbeeld het Oldambt in noordoost Groningen, waar in dezelfde periode in de geschiedenis de representatie van het front van de boerderij juist de overhand kreeg over de functionaliteit, koos Metzelaar hier weliswaar voor een nieuwe functionele hoofdopzet, maar wel met gebruikmaking van doelmatige boerderij-elementen in een rationele ordening. De tuinen voor de boerderij daarentegen, allen ook ontworpen door Metzelaar, vertonen in hun organische uitbundigheid juist wel overeenkomsten met de in die periode ook in het Oldambt populaire slingertuinen.

Gevel middenhuisboerderij

Kopgevel middenhuisboerderij - Symmetrie

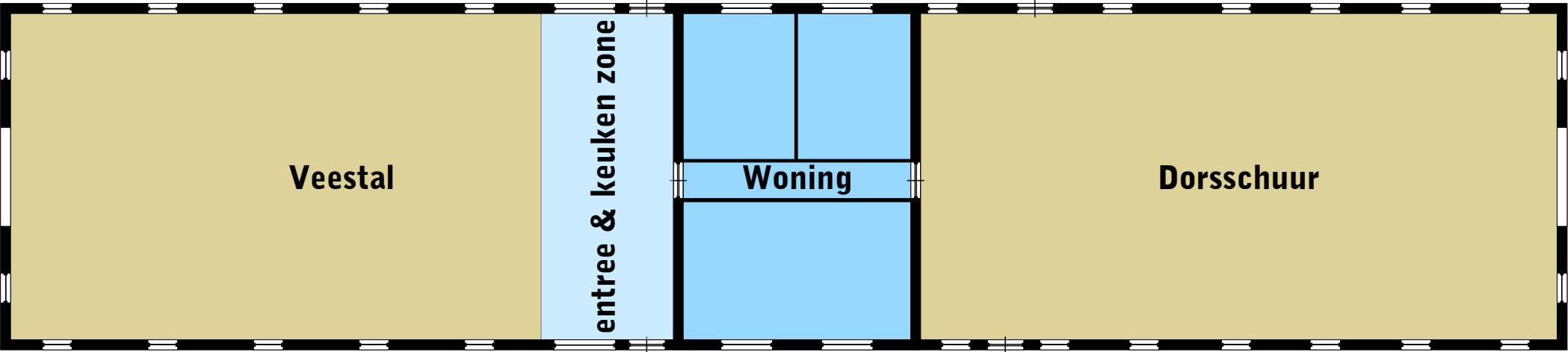
Kopgevel middenhuisboerderij - Symmetrie

Kopgevel middenhuisboerderij; symmetrie, hoogte accent en ventilatieschoorsteen

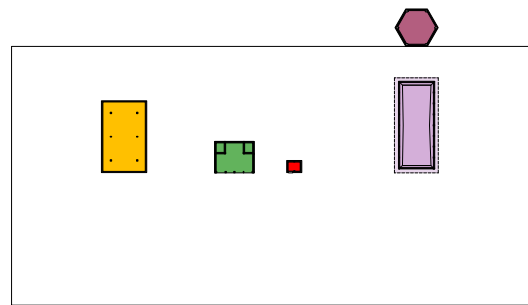

Principegevel middenhuisboerderij - Hoogteaccent bij woning; Ventilatie d.m.v. schoorstenen met lamellen

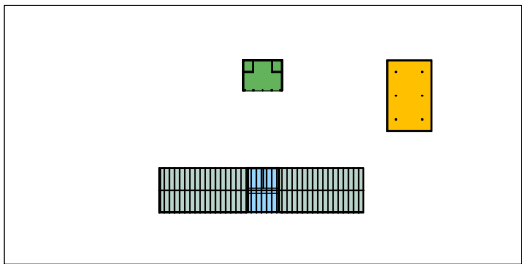

Principeplattegrond - Woning tussen werken; warmte-overslag van productie naar woning

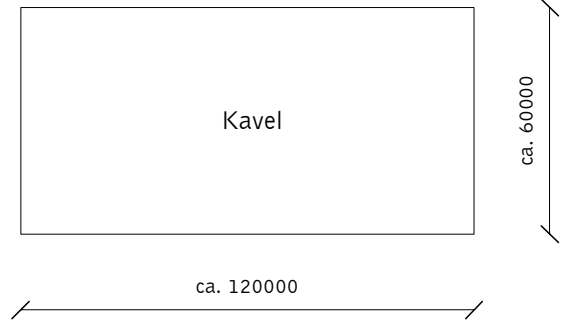
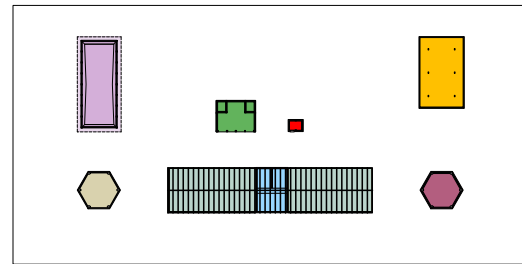
erf Esweg-Meidoornlaan

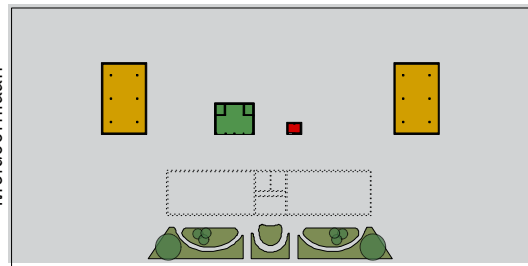
Generaal v.d. Boschweg

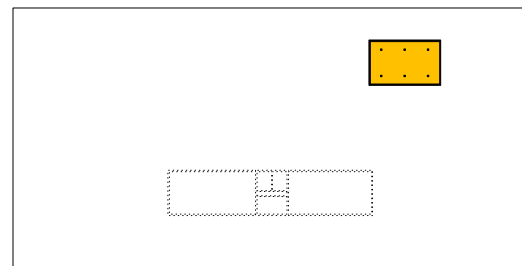
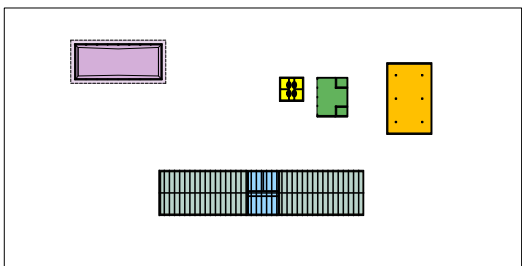
Pastoor Smitslaan

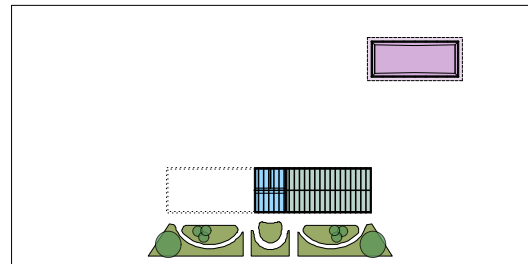
Meidoornlaan

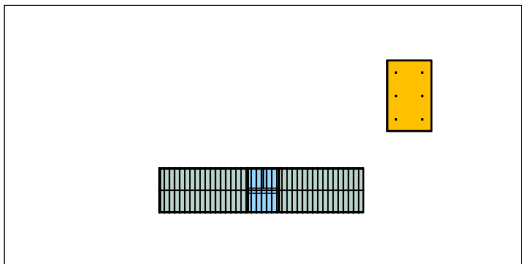
Esweg

Meidoornlaan

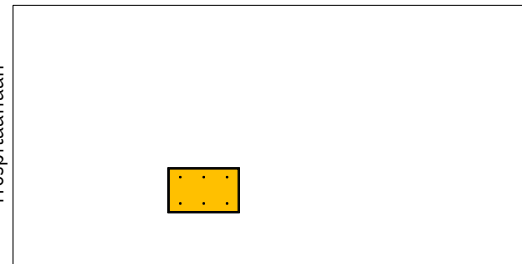

Dominee Germsweg

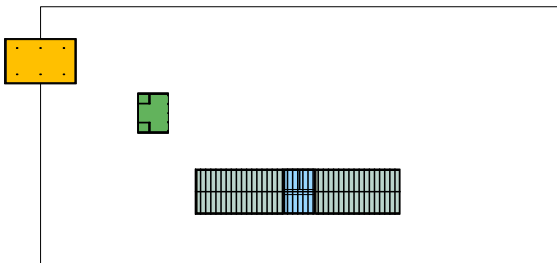
Esweg

Hospitaal laan

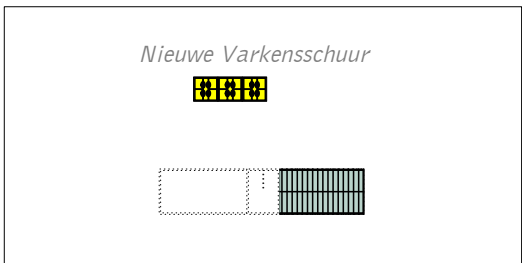
Eikenlaan

- Middenhuisboerderij
- Representatieve tuin
- Mestvaalt
- Wagenloods
- Dorsschuur
- Stookhok
- Graanberg
- Hooiberg
- Varkensshok

Meidoornlaan

Kerklaan

Dominee Germsweg

*Verskillende inrichtingen van erf met
middenhuisboerderij*

Toekomstvisie

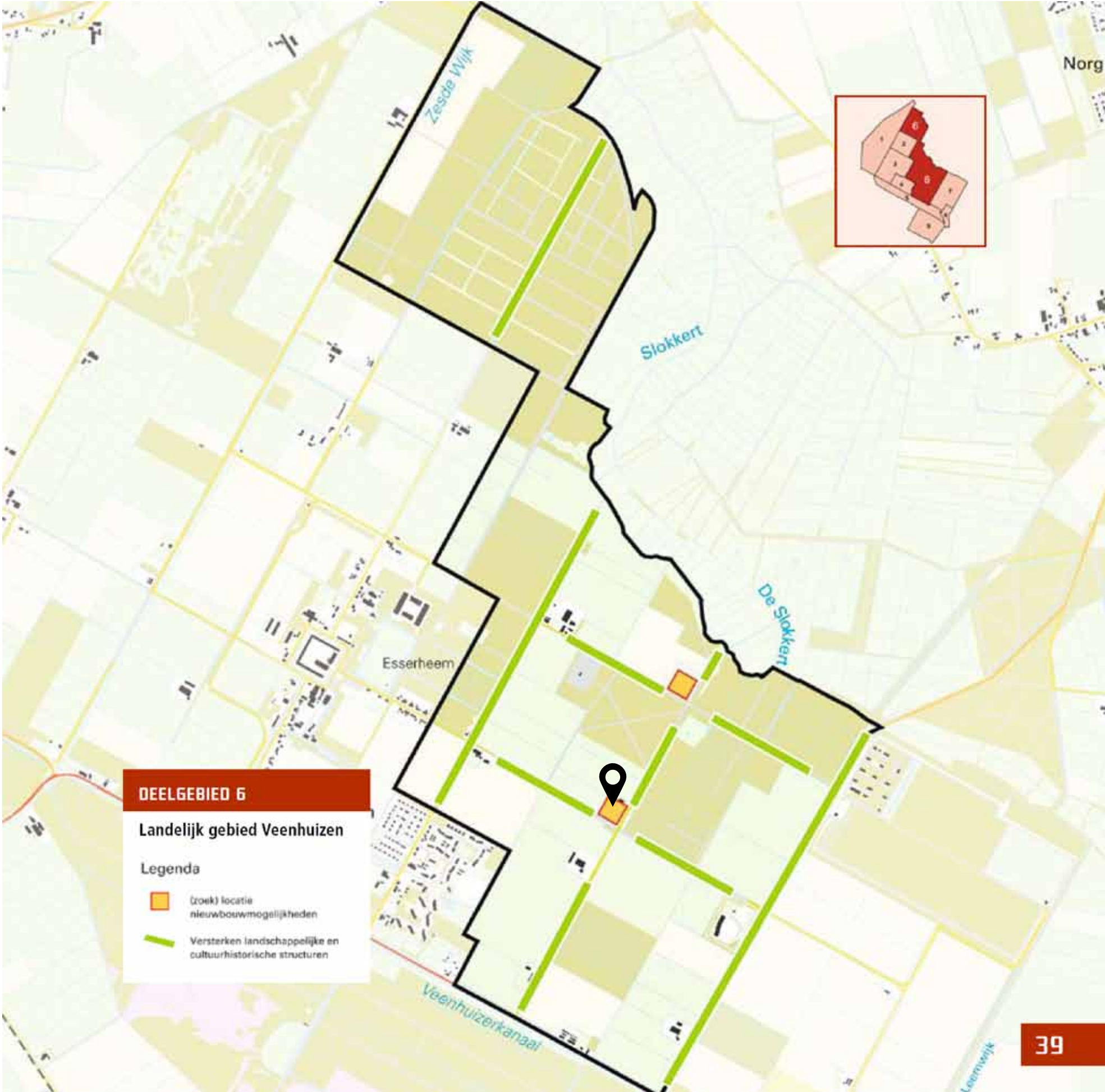
Op deze pagina is een kaart opgenomen waarop de toekomstvisie van Veenhuizen is weergegeven. De erfontwikkeling van Riedstra & Hoving V.O.F. is één van de aangegeven zoeklocaties voor nieuwbouwmogelijkheden.

Deelgebied 6 Landelijk gebied Veenhuizen

Het versterken van de landschappelijke en cultuurhistorische structuren en het ontwikkelen van twee nieuwbouwlocaties staan in dit deelgebied centraal. Voor de nieuwbouwlocaties wordt uitgegaan van een mengbestemming van wonen met bedrijfsactiviteiten die passen in het totale concept voor Veenhuizen. Bijzondere voorwaarden worden gesteld aan de architectuur van deze bebouwing, waarbij gedacht kan worden aan een moderne vorm van een ‘Veenhuizer middenboerderij’. (bron: ‘Werken aan de toekomst van Veenhuizen’, www.toekomst-veenhuizen.nl)

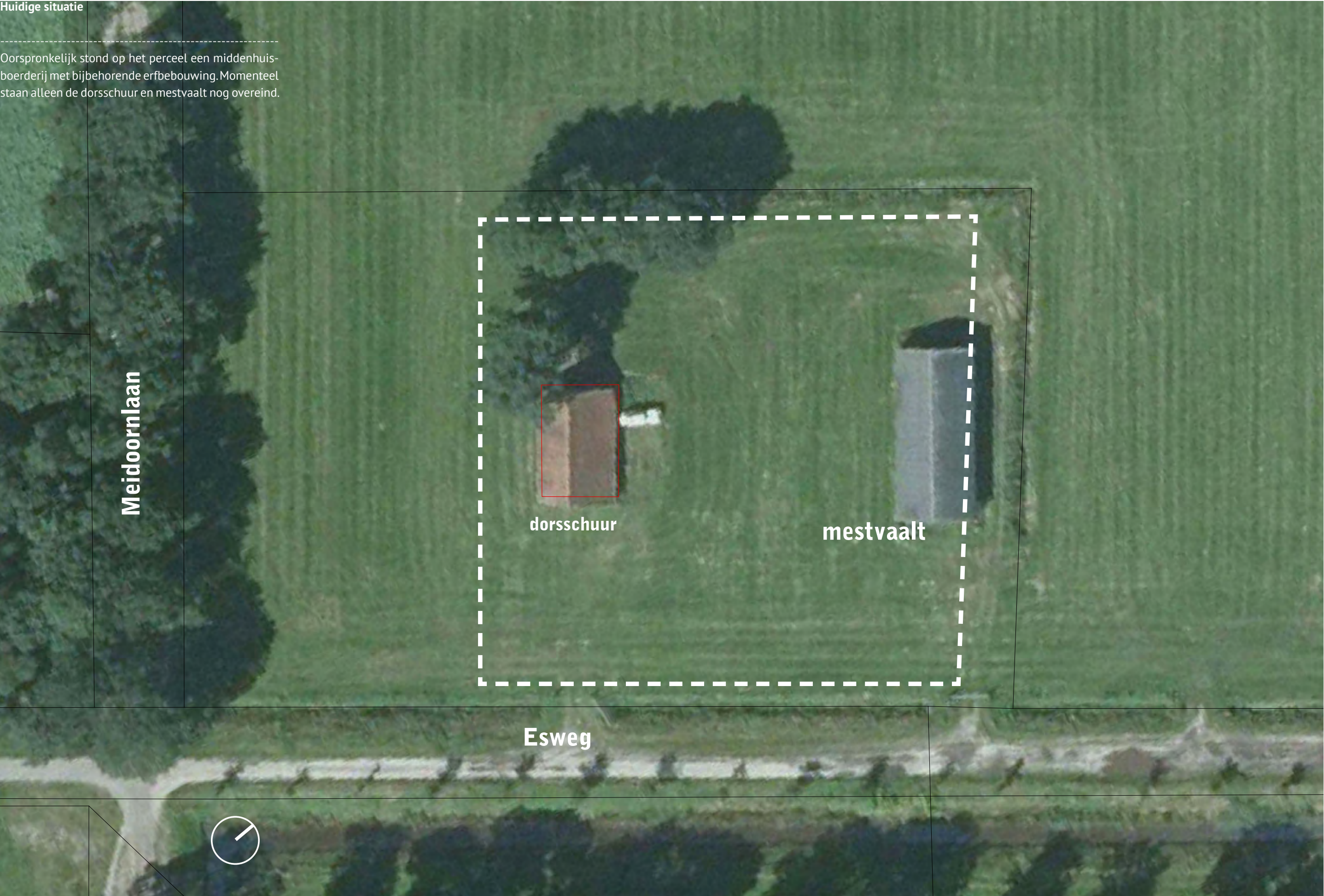

erfontwikkeling erf Esweg-Meidoornlaan

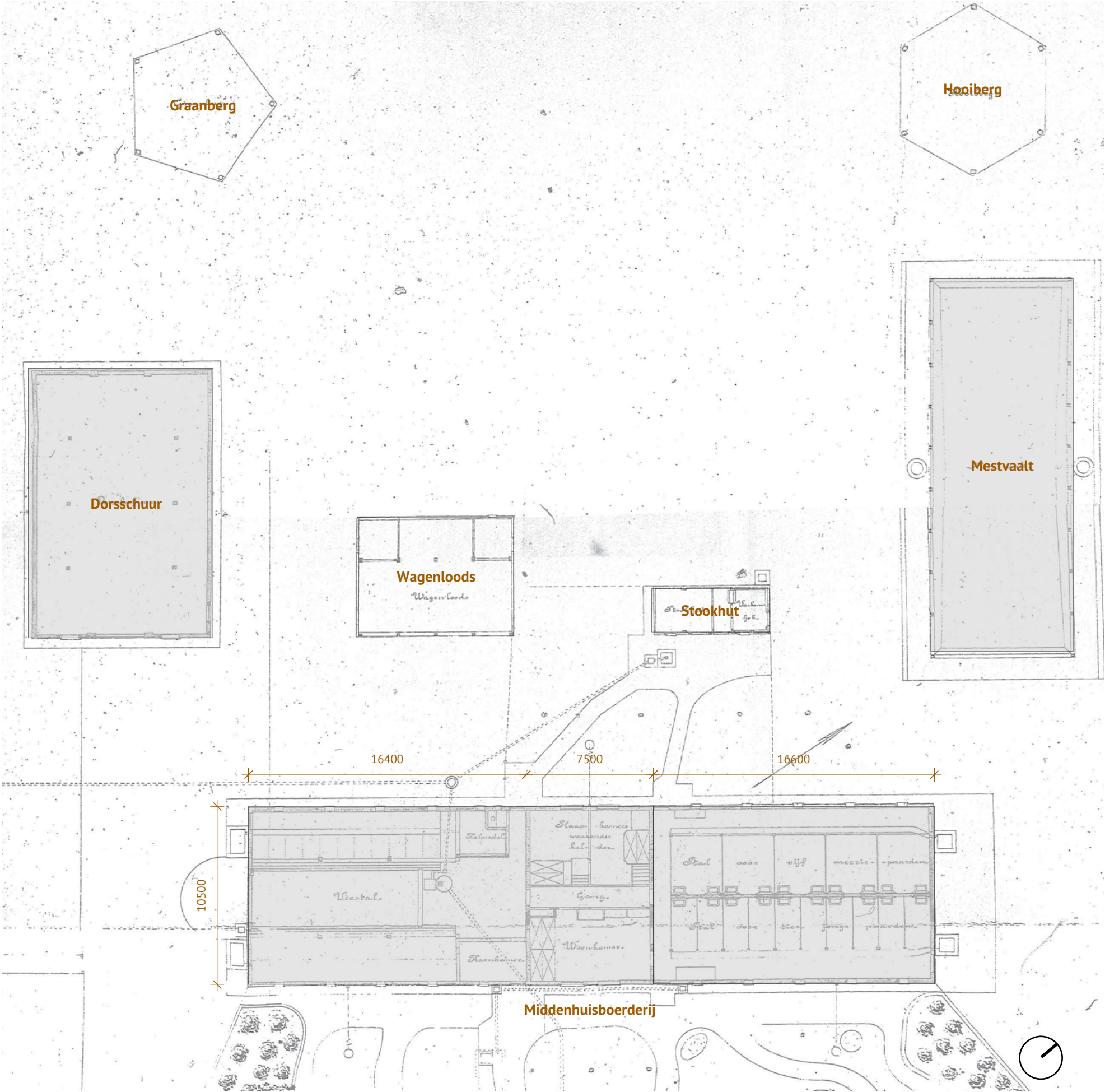
Huidige situatie

Oorspronkelijk stond op het perceel een middenhuis-boerderij met bijbehorende erfbebouwing. Momenteel staan alleen de dorsschuur en mestvaalt nog overeind.

Historische situatie

Voor de boerderij lag een representatieve tuin, met vormen en elementen zoals die vaker voorkwamen in de romantische landschapstuinen aan het eind van de negentiende eeuw, bijvoorbeeld in de slingertuinen op erven van Oldambsterboerderijen. De erfruimte (naast en) achter de boerderij was functioneel ingericht ten behoeve van het agrarische bedrijf met de benodigde bijgebouwen; de mestvaalt, de dorsschuur, de varkensstal, de hooiberg, de wagenloods, het stookhok en de graanberg. Net als de boerderij ontwierp Metzelaar voor elk van deze functies een standaard-type in Veenhuizen. Afhankelijk van functie en locatie kregen de bijgebouwen op het erf een plek. Net als voor de landschappelijke organisatie werd het erf ingericht volgens een orthogonaal grid waarop de bijgebouwen werden geplaatst. In hoofdopzet symmetrisch, in uitwerking specifiek naar functie en positie. Met vaak identieke details in metselwerk, goten en kozijnen waren de bijgebouwen duidelijk familie van de Middenhuisboerderij. Met name bij de houten bijgebouwen gaven enkele bijzondere details ook deze hun bijzondere 'Veenhuizer' uitstraling. De constructie in houten gebinten (verbeterd Hollands spant), de gerabatte houten betimmeringen, de wijze waarop de houten delen werden gezaagd en de toegepaste vensters en (stal-)deuren zijn onderdelen van het ontwerp die in verschillende bouwtypen terugkomen.

Huidige situatie

Masterplan

Om het nieuwe woon-zorgprogramma te kunnen huisvesten worden een aantal volumes teruggebouwd op historisch verantwoorde basis. Daarbij worden de historische grondvlakken gerespecteerd.

Middenhuisboerderij

Terugbouwen volgens oud grondvlak en volumeverdeling. Daarbij wordt de linkerzijde en het middenhuis de nieuwe woning. De rechterzijde krijgt een woon-zorgfunctie.

Dorsschuur

Afhankelijk van een bouwkundige keuring zal moeten blijken of restauratie mogelijk is. Is dit niet het geval, dan wordt de nog bestaande dorsschuur gesloopt. Hier wordt een nieuw, vergelijkbaar volume teruggebouwd.

Mestvaalt

Afhankelijk van een bouwkundige keuring zal moeten blijken of restauratie mogelijk is. Is dit niet het geval, dan wordt het bestaande volume gesloopt. Hier wordt een nieuw, vergelijkbaar volume teruggebouwd.

masterplan 1:250

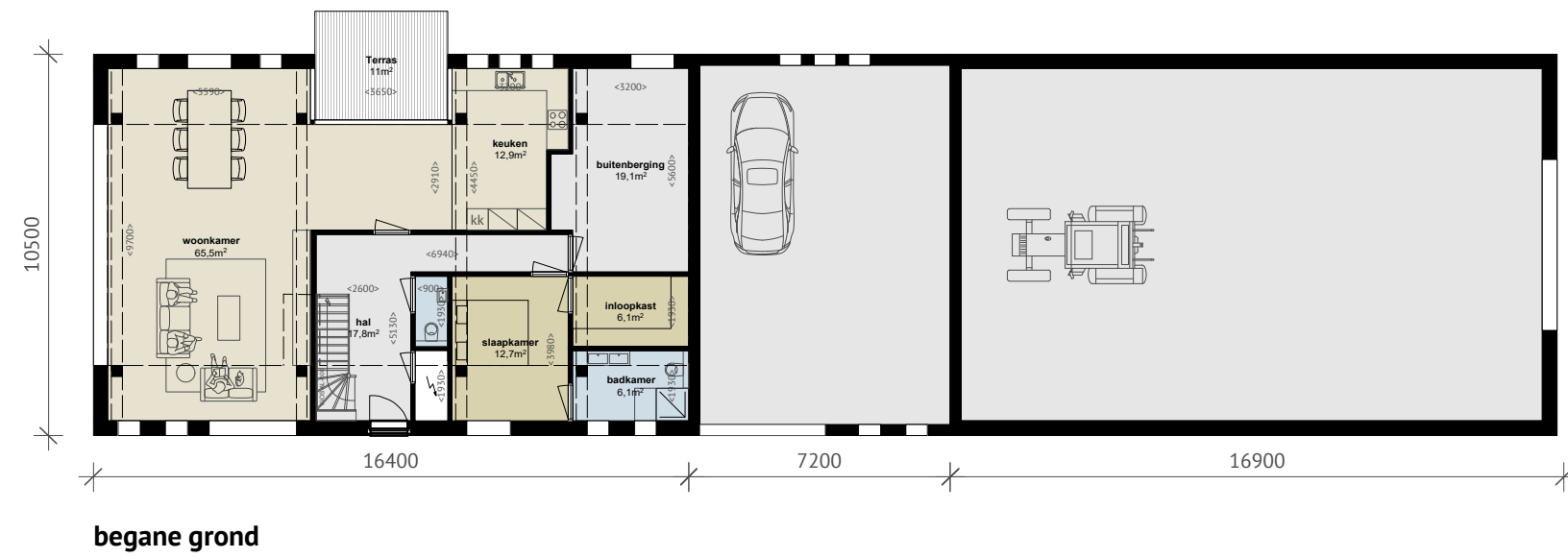
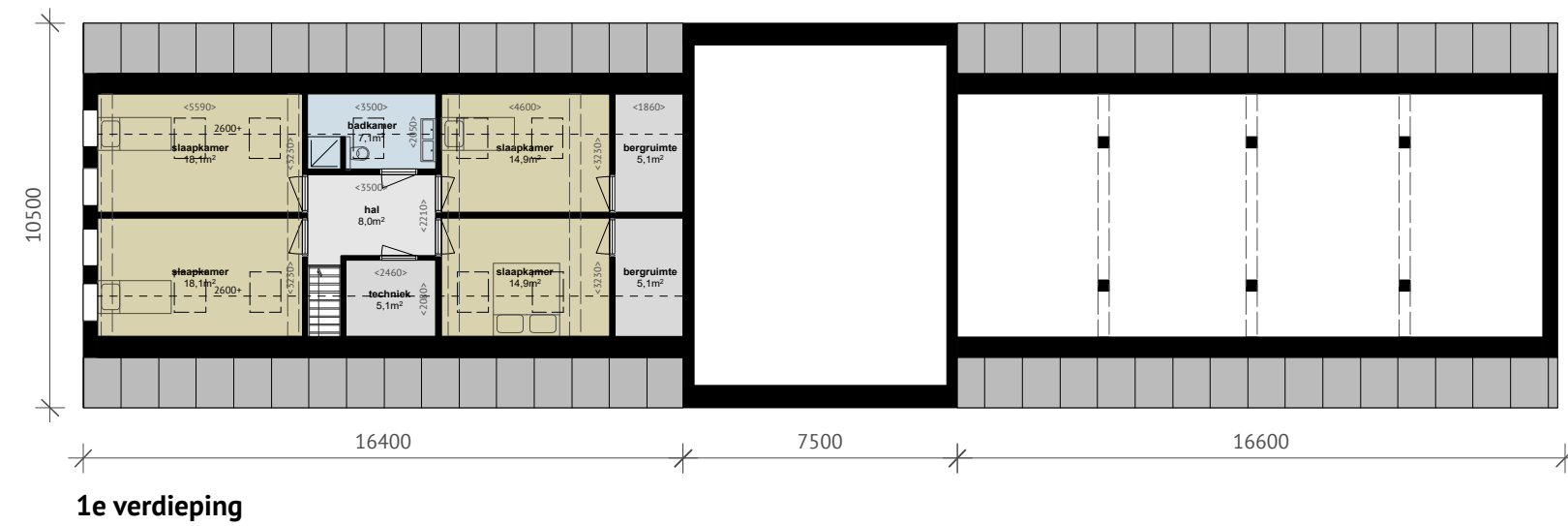
fase I: herbouw middenhuisboerderij

Fase 1: herbouw middenhuisboerderij

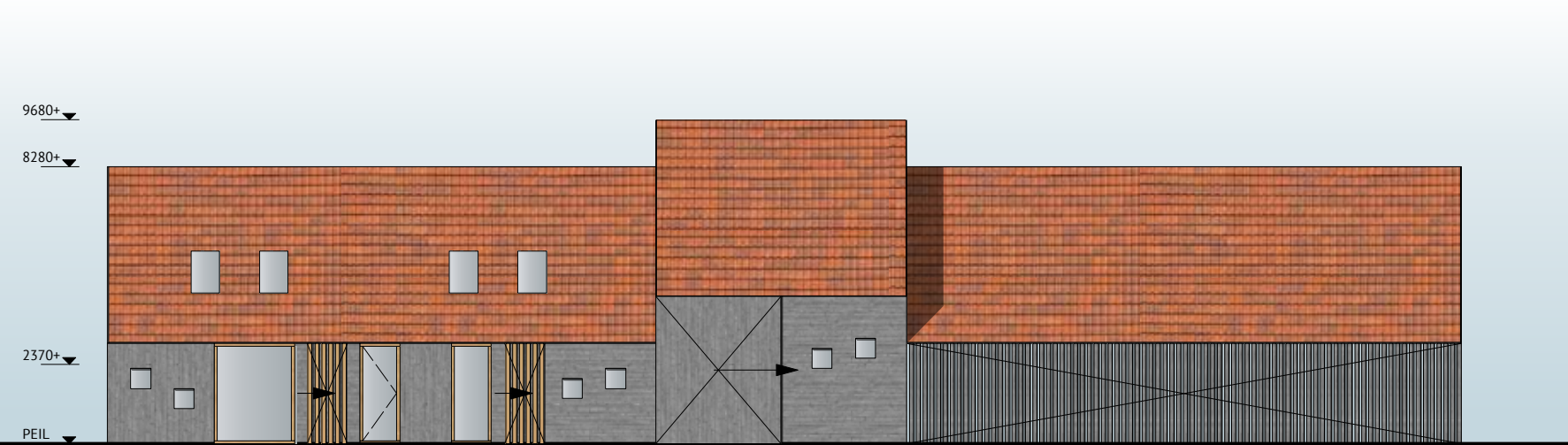
In fase I wordt het volledige volume van de middenhuis gerealiseerd. Het linker deel wordt ingevuld als bedrijfswoning, het rechter deel wordt tot fase II gebruikt als buitenberging. In Fase II wordt de gevel vervangen en worden hier de zorgfuncties gerealiseerd.

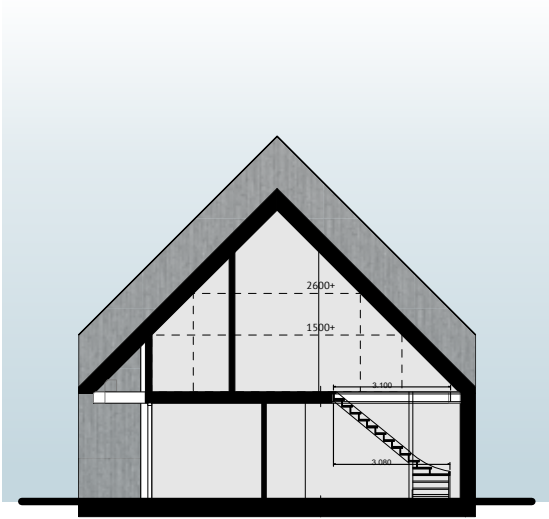
situatie fase I
1:500

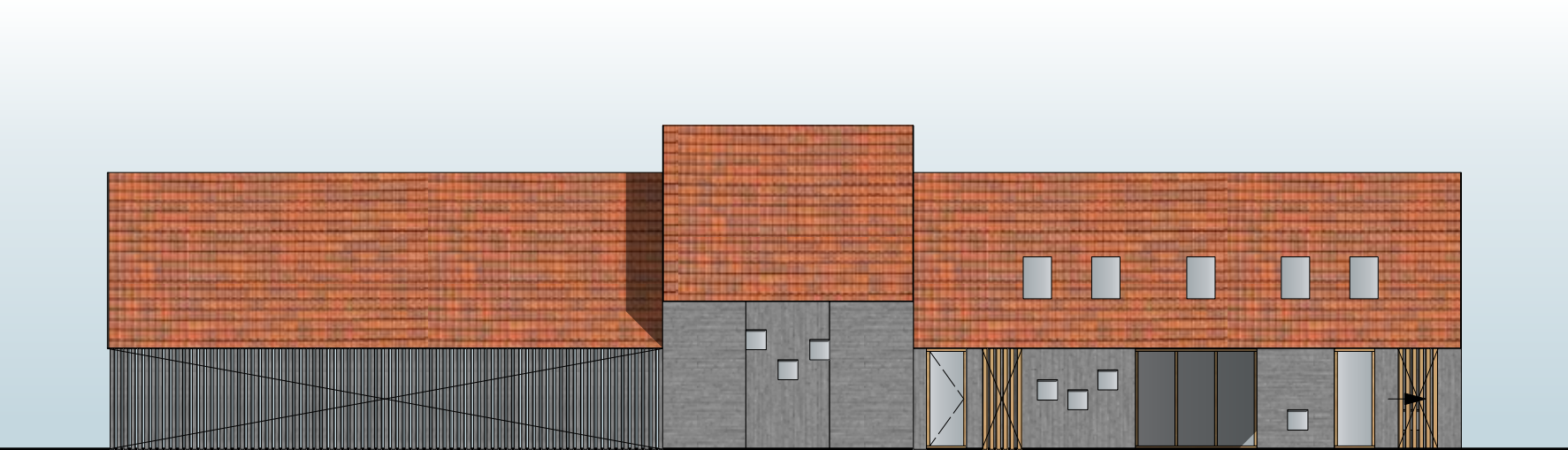
plattegronden fase 1
1:200

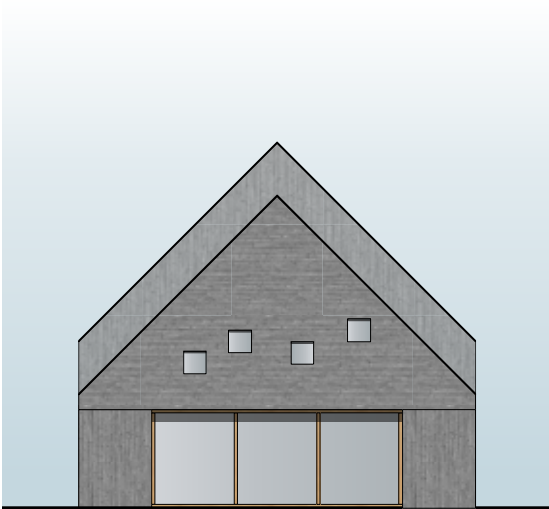
voorgevel

dwarsdoorsnede

achtergevel

achtergevel

gevels & doorsneden fase I
1:200

fase II: woon-zorgerf

Fase II: woon-zorg

In fase II worden diverse woon-zorgfuncties gerealiseerd. Binnen het reeds gebouwde middenhuisboerderij-volume worden 4 woon-zorgappartementen gerealiseerd met gemeenschappelijke woonkamer. Omdat de woon-zorgappartementen zich binnen het middenhuisboerderij-volume bevinden, blijft de zorgfunctie ondergeschikt. Mocht deze mening niet gedeeld worden, dan stellen wij de alternatieve indeling voor met hierin 2 woon-zorgappartementen.

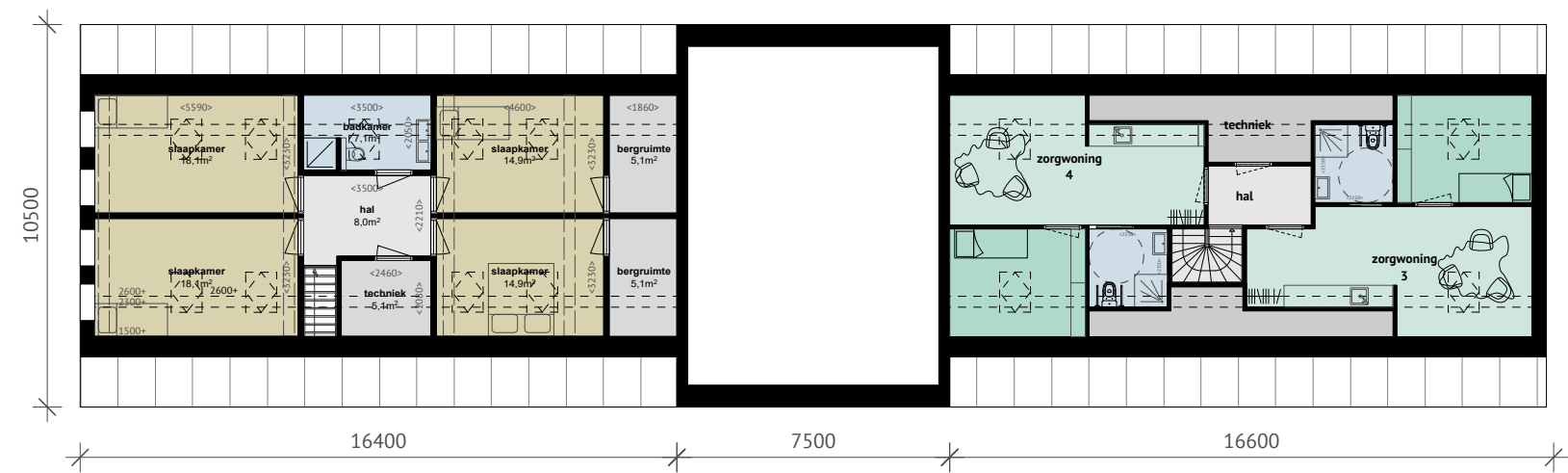
De bestaande dorsschuur wordt wordt versterkt of gesloopt. In het laatste geval komt hier een vergelijkbaar volume terug. Deze schuur zal in de toekomst dienen als dagbesteding voor de woon-zorg functie.

De bestaande mestvaalt wordt versterkt of gesloopt. Ook hier komt in het laatste geval een vergelijkbaar volume voor in de plaats.

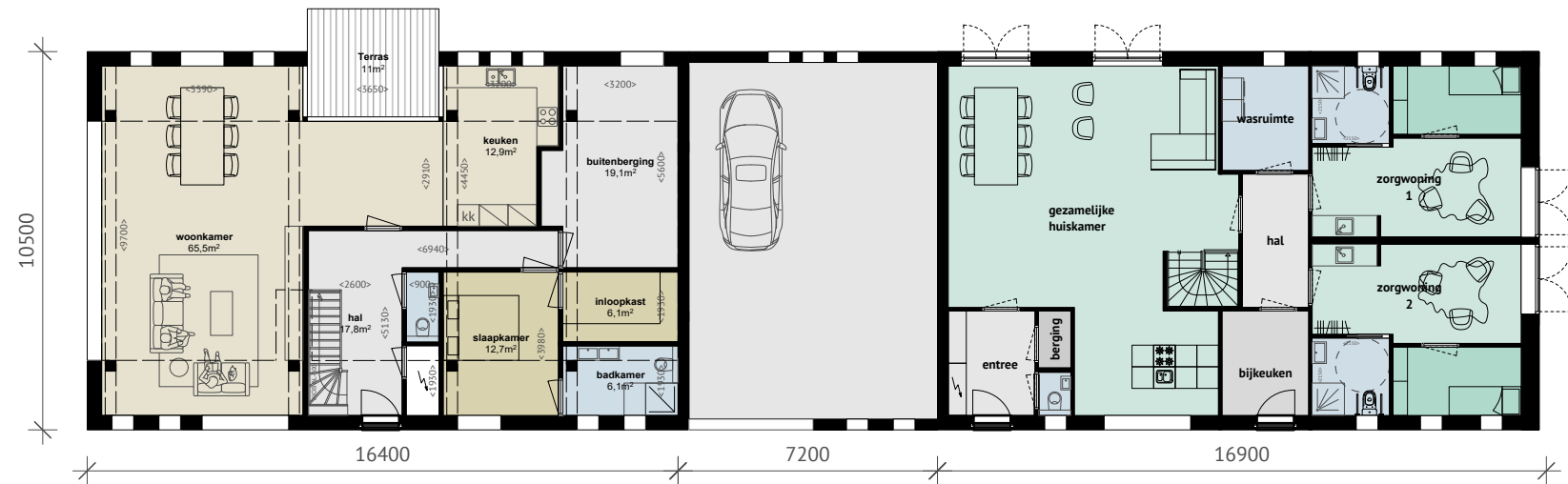
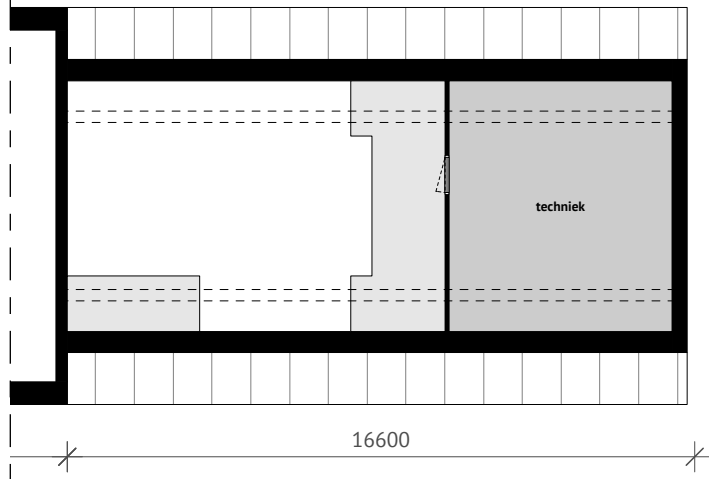
situatie fase II
1:500

voorkeursmodel met 4 woon-zorg eenheden

1e verdieping

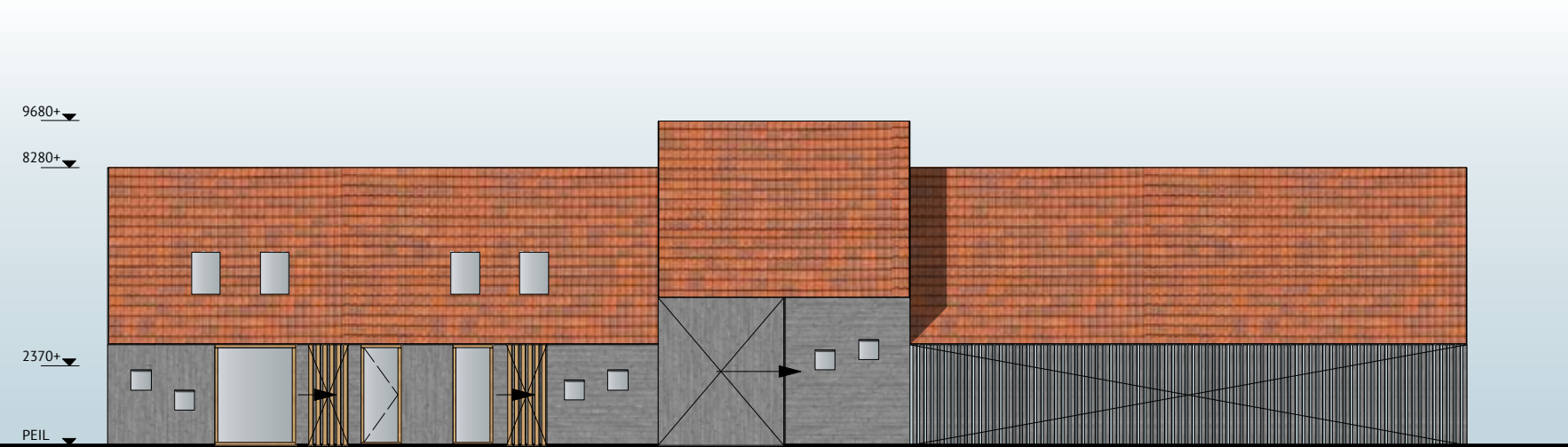
alternatieve indeling rechter vleugel met 2 woon-zorg eenheden en techniek

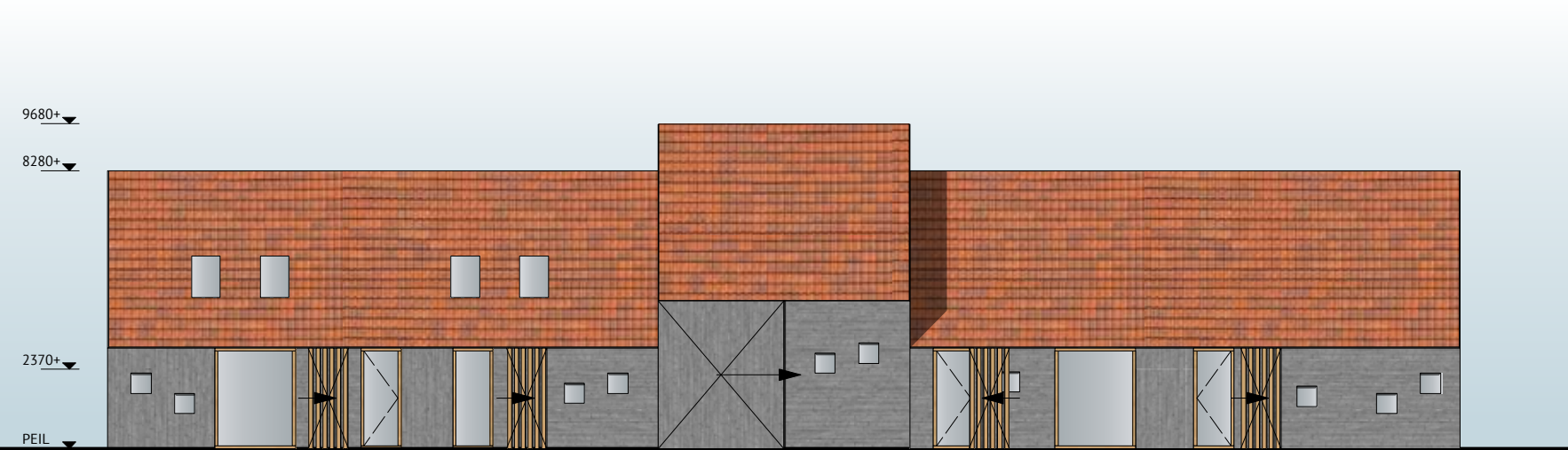
begane grond

situatie fase II
1:200

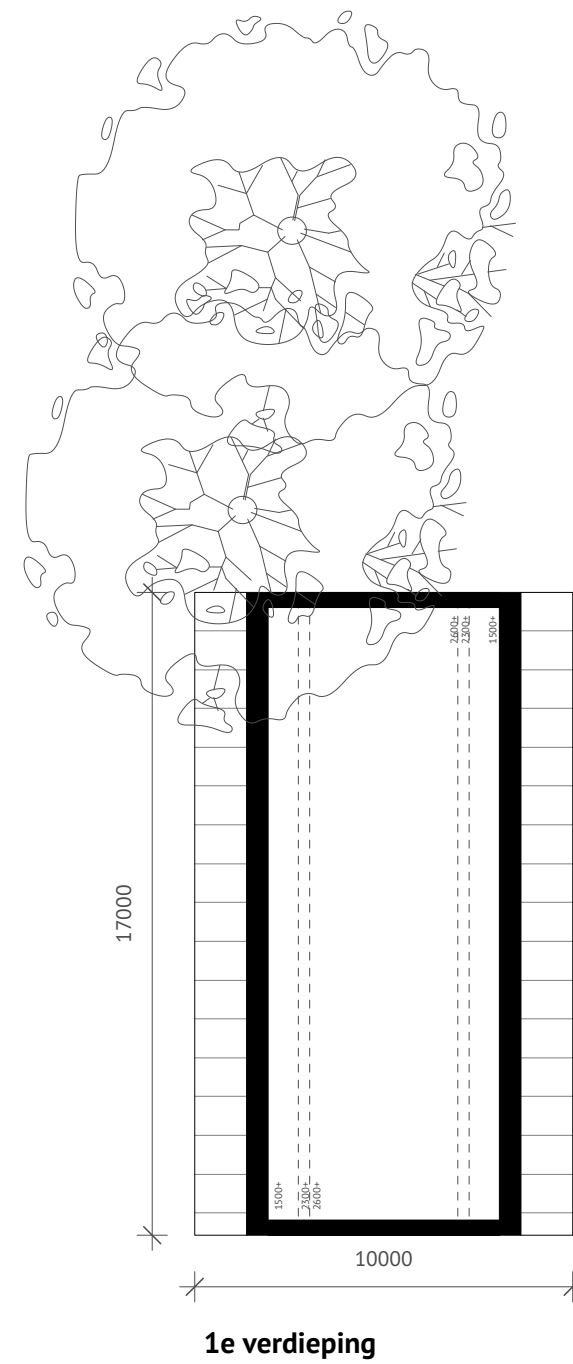
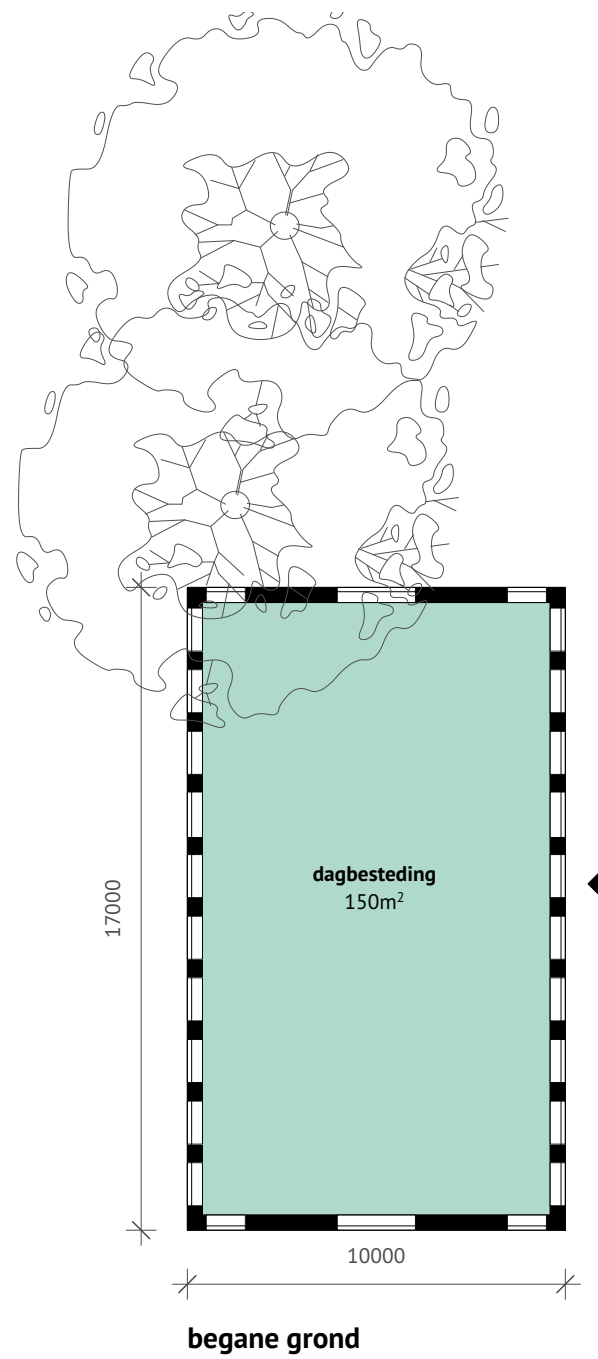
voorgevel fase 1

voorgevel fase 2

gevels fase 1 & 2
1:200

(bestaande bomen)

U

A

A

D